

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่างๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศให้อยู่ภายใต้สภาวะแวดล้อมการแข่งขันที่รุนแรงในปัจจุบัน ทำให้องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ต้องมีการปรับตัวและแสวงหาเครื่องมือทางด้านการจัดการใหม่ๆ เข้ามาช่วยในการบริหารและพัฒนาความสามารถในการแข่งขันขององค์กรอยู่เสมอ เครื่องมือทางด้านการจัดการที่กำลังได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในองค์กรต่างๆ คือ บาลานซ์ สคอร์ดการ์ด (Balanced Scorecard) ซึ่งเป็นแนวคิดที่นำมาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งคาดว่าจะจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการบริหารองค์กรสมัยใหม่ เพราะจะช่วยในการนำองค์กรไปสู่การปฏิบัติเชิงคุณภาพ อีกทั้งยังก่อให้เกิดความเข้าใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในองค์กร รวมทั้งเกิดการวัดผลการดำเนินงานที่เกิดประโยชน์สูงสุดกับองค์กร มุมมองพื้นฐานของ บาลานซ์ สคอร์ดการ์ด ประกอบด้วย มุมมองทางด้านลูกค้า มุมมองทางการเงิน มุมมองด้านกระบวนการภายใน และมุมมองทางการเรียนรู้และพัฒนา (พสุ เดชะรินทร์, 2544) โดยทั้ง 4 มุมมองนี้จะเป็นตัวเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ขององค์กรที่ทำให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จในการบริหารจัดการตามกลยุทธ์ที่ตั้งไว้ได้

รัฐบาลไทย มีนโยบายที่จะให้มหาวิทยาลัยของรัฐทุกมหาวิทยาลัยมีการจัดระบบการบริหารจัดการที่เป็นของตนเอง มีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางด้านวิชาการและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสถานศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษานั้นๆ (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2546) ซึ่งภายใต้้นโยบายดังกล่าว ทำให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีความจำเป็นต้องจัดระบบการบริหารจัดการที่เป็นลักษณะพึ่งตนเองมากขึ้น ส่งผลให้จำเป็นต้องดำเนินการบริหารจัดการภายใต้การแข่งขันมากยิ่งขึ้น มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ กระบวนการจัดการทรัพยากรของสถาบันให้มีประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถแข่งขันพัฒนางานวิชาการรวมทั้งการอยู่รอดและพึ่งพาตนเองได้เช่นเดียวกับองค์กรอื่นๆ บาลานซ์ สคอร์ดการ์ด จึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่มหาวิทยาลัยจะเลือกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานและการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคเหนือมหาวิทยาลัยหนึ่งที่มีภารกิจหลัก 4 ประการ ที่จะต้องปฏิบัติคือ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ภายใต้ภารกิจหลักดังกล่าวมหาวิทยาลัยได้กำหนดเป้าหมายของการปรับเปลี่ยนในด้านต่างๆ ไว้หลายด้าน เพื่อสร้างความพร้อมในการบริหารงานเพื่อรองรับสภาพการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับหรือออกนอกระบบราชการต่อไป โดยได้พัฒนาการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์โดยใช้บาลานซ์ สคอร์การ์ด มาเป็นเครื่องมือในการวางแผนกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ให้ทุกหน่วยงานของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และนำไปสู่การปฏิบัติและวัดผลการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จตามกลยุทธ์ที่มหาวิทยาลัยตั้งไว้ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของมหาวิทยาลัยคือความเป็นเลิศทางวิชาการอย่างยั่งยืน (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. กองแผนงาน, 2545) คณะสังคมศาสตร์ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานหนึ่งของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นองค์กรหนึ่งจะต้องพร้อมที่จะรองรับการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการเช่นเดียวกัน ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการบริหารจัดการของคณะสังคมศาสตร์กับการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ภายใต้วิธีบาลานซ์ สคอร์การ์ด ตามเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนด โดยมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะด้านการเงินงบประมาณ ปี 2545 เปรียบเทียบกับปี 2544 ตลอดจนศึกษาแนวโน้มของการบริหารจัดการด้านการเงินงบประมาณ ของคณะสังคมศาสตร์ในปีต่อไปจะเป็นไปในทิศทางใด โดยใช้ข้อมูลด้านการเงินงบประมาณ ปี 2535 - 2545 มาเป็นกรณีในการศึกษาวิจัย ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนด้านการเงินและงบประมาณของคณะสังคมศาสตร์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของคณะสังคมศาสตร์ ด้านการเงิน งบประมาณ ในปีงบประมาณ 2545
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการบริหารจัดการของคณะสังคมศาสตร์ ด้านการเงินงบประมาณ ในปีงบประมาณ 2545 กับการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านการเงินงบประมาณ ภายใต้วิธีบาลานซ์ สคอร์การ์ด ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาแนวโน้มการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายของคณะสังคมศาสตร์
4. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการนำการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านการเงินงบประมาณภายใต้วิธีบาลานซ์ สคอร์การ์ด มาใช้ในการบริหารจัดการด้านการเงินงบประมาณของคณะสังคมศาสตร์

1.3 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1. ทราบถึงการบริหารจัดการด้านการเงิน งบประมาณ ของคณะสังคมศาสตร์
2. ทราบถึงการบริหารจัดการด้านการเงิน งบประมาณ ของคณะสังคมศาสตร์ กับการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านการเงิน งบประมาณ ภายใต้วิสัยทัศน์ สคอร်การ์ด ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. ทราบแนวโน้มของการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายในหมวดรายจ่ายต่างๆ ของคณะสังคมศาสตร์ ในแต่ละปีงบประมาณ
4. ทราบถึงปัญหาและอุปสรรค ในการนำการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านการเงิน งบประมาณ ภายใต้วิสัยทัศน์ สคอร်การ์ด มาใช้บริหารจัดการด้านดังกล่าวในคณะสังคมศาสตร์
5. ได้ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารที่จะเป็นแนวทางกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการด้านการเงิน งบประมาณในคณะสังคมศาสตร์ในปีงบประมาณต่อไป

1.4 แผนการดำเนินการ ขอบเขตการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือศึกษาการบริหารจัดการด้านการเงิน งบประมาณของคณะสังคมศาสตร์ ปีงบประมาณ 2545 กับการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านการเงิน งบประมาณภายใต้วิสัยทัศน์ สคอร်การ์ด ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในปีเดียวกัน และศึกษาแนวโน้มการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายหมวดรายจ่ายต่างๆ โดยจะใช้ข้อมูลปี 2535 ถึง 2545 เป็นฐานในการศึกษา

1.4.2 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

สำหรับขอบเขตของพื้นที่ศึกษา กำหนดศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษาในคณะสังคมศาสตร์ คือ ภาควิชาภูมิศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ศูนย์สตรีศึกษา สำนักงานเลขาธิการคณะสังคมศาสตร์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่อยู่ในสำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คือ กองแผนงาน และกองคลัง

1.4.3 ขอบเขตประชากรศึกษา

ประชากรที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ผู้บริหารและหัวหน้างานที่รับผิดชอบดูแลหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษากรณีของคณะสังคมศาสตร์ ได้แก่ คณบดี รองคณบดี หัวหน้าภาควิชา หัวหน้าศูนย์ เลขาธิการคณะ หัวหน้างาน อาจารย์และข้าราชการ รวมจำนวน 25 คน

และของสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้แก่ ผู้อำนวยการกองแผนงาน ผู้อำนวยการกองคลัง หัวหน้างานการเงิน หัวหน้างานฝ่ายแผนงานและงบประมาณ รวมจำนวน 10 คน

1.5 นิยามศัพท์

การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ หมายถึง กระบวนการซึ่งรวมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันของการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ การกำหนดกลยุทธ์ และการปฏิบัติตามกลยุทธ์และการควบคุม

การบริหารจัดการด้านการเงินงบประมาณ ของคณะสังคมศาสตร์ หมายถึง การวางแผนงบประมาณ การบริหารงบประมาณ และการดำเนินงานตามแผนงานที่ได้วางไว้ในหมวดรายจ่าย หมวดเงินเดือน หมวดค่าจ้าง หมวดค่าตอบแทน หมวดค่าใช้สอย หมวดค่าวัสดุ หมวดเงินอุดหนุนหมวดค่าครุภัณฑ์ หมวดค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง หมวดเงินอุดหนุน

งบประมาณ หมายถึง แผนงานที่จัดทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรสำหรับระยะเวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคตและเป็นแผนงานที่แสดงตัวเลข ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวางแผนทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับการประมาณการด้านรายได้และรายจ่าย

การบริหารงบประมาณ หมายถึง การดำเนินการตามแผนงบประมาณที่กำหนดไว้ การควบคุมงบประมาณในการปฏิบัติตามแผนงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานเพื่อการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับงบประมาณของหน่วยงานที่ตั้งไว้

วิธีบาลานซ์ สกอร์การ์ด ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หมายถึง เครื่องมือในการบริหารที่ใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่กำหนดมี 7 ด้าน คือ 1) ด้านรัฐบาล สังคมและประเทศชาติ (Government) 2) ด้านการเงิน (Financial) 3)ด้านผู้รับบริการ (Customer) 4) ด้านภาพลักษณ์ (Image) 5) ด้านการดำเนินงานภายใน (Process) 6) ด้านการเรียนรู้และเติบโต (Learning & Growth) และ 7) ด้านการบริหารและภาวะผู้นำ (Management & Leadership)